

แนวทางในการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
The Development Approach of Wat Raikhing (Phra Aram Luang) in
Samphran district, Nakhornprathom Province

พระสุนันท์ อินั่ง*
(PhraSunun Inung)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 2) เปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุ และประชาชน จำนวน 124 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การทดสอบด้วยค่าความถี่ สำหรับตัวแปรที่จำแนกเป็น 2 กลุ่ม สำหรับตัวแปรที่จำแนกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ ทางเดียว การทดสอบวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสาธารณูปการ รองลงมาด้านการศาสนศึกษา และด้านการเผยแผ่ ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์
2. การเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการเข้าวัด โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ภายใต้การควบคุมของอาจารย์ รองศาสตราจารย์โสรัจ กายบริบูรณ์ และอาจารย์ ดร.สมชาย ลักขณานุรักษ์

Thesis Master of Business Administration General management Faculty of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University 73000

Corresponding author : gulp1990@gmail.com

3. แนวทางการพัฒนา วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 1) ด้านการปกครอง ควรมีการบริหารวัดพระศาสนาให้เป็นไปด้วยดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการออกกฎระเบียบ การแสวงและพัฒนาคณะผู้สอน การสรรหาผู้เรียน การหาทุนสนับสนุน 3) ด้านการเผยแผ่ ควรมีการดำเนินการประกาศพระพุทธรศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย 4) ด้านสาธารณูปการ วัดควรจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด และบริเวณวัดควรมีพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา ธรรมะ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรพัฒนาการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วยังให้ ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เสริมสร้างให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และอบรมพระสงฆ์ให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)

ABSTRACT

This purposes of this research were to: 1) study the development level of Wat Raikhing (Phra Aram Luang) in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province; 2) compare the development level of Wat Raikhing (Phra Aram Luang); and 3) study the development approach of Wat Raikhing (Phra Aram Luang). The research sample consisted of 124 monks and people. The research instrument for data collection was a questionnaire constructed by the researchers. Data were analyzed with mean and standard deviation. The hypotheses were tested with t-test for two groups of variables and one-way ANOWA for three or more groups of variables. Pairwise comparison by least significant difference and the content analysis was also conducted.

The finding of this research were as follows:

1. Overall, the development level of Wat Raikhing (Phra Aram Luang) was at a high level. When considering each aspect, all aspects were at a high level. The aspects with highest average were public facilities, followed by religious studies and religious propagation. The aspect with the lowest average was public welfare.

2. As for comparison of the development level of Wat Raikhing (Phra Aram Luang), overall gender, age, education level, and experiences in temple visiting made no difference.

3. The development approach of Wat Raikhing (Phra Aram Luang) were: 1) in administration aspect, the temple should be managed smoothly in an organized way; 2) in religious studies aspect, rules and regulation should be issued, teachers should be recruited and developed, students should be allocated, and supporting funds should be provided; 3) in religion propagation aspect, Buddhist sermon should be propagated to religious heirs and public in every

way without any conflicts with Buddhist disciplines; 4) in public facility aspect, the buildings in a temple should have planned layout and Buddha history should be displayed in temple area as a study of Dharma; 5) in welfare education aspect, the temple should be arranged as a place for educating children and youths and provide education welfare; and 6) in public welfare aspect, the temple should be strengthened to be a part of society and monks should be trained to be spiritual supporters.

Keywords: Development approach, Wat Raikhing (Phra Aram Luang)

Article history: Received 5 May 2018, Revised 7 August 2018, Accepted 16 August 2018

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทยทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม วัด คือ สถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์เป็นสถานที่สงบร่มรื่นร่มเย็น ทั้งกายทั้งใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณะธรรมตรงกับคำว่า “อารามหลวง” คนไทยเรียกสถานที่ของ ผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์ว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวเป็นเครื่องวัดภูมิธรรมและภูมิรู้ของศาสนิกชน ผู้ประพฤติตามพระธรรมวินัยของพระศาสดา (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 9) และ เป็นเหมือนสถานที่รวมจิตใจของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น ๆ เพราะวัดถือได้ว่าเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่พักทางใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจได้ดีที่สุด

บทบาทของวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ที่มีต่อชุมชนนั้น จัดว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียม และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชนเป็นที่ปรึกษาด้านการครองตน อาชีพ ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม แม้กระทั่งปัญหาครอบครัว เป็นสถานสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ เป็นต้น จิรวัดนั้น บุญยะกาญจน (2549) ได้กล่าวว่า วัดจะดีมีความมั่นคงประกอบด้วย 1. สมภารดี คือ มีเจ้าอาวาสผู้ทรงศีล ทรงธรรม มีกุศโลบายในการบริหารงานหรือการจัดการ และปกครองพระภิกษุ สามเณร ลูกวัดอยู่ในพระธรรมวินัยได้ดี 2. มีธรรมดี คือ มีการให้การศึกษอบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต และอบรมปัญญา ด้วยภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติภาวนาธรรมที่ให้เกิดผลเป็นปฏิเวธที่ดี 3. มีพระดี คือ มีปูชนียวัตถุ ได้แก่ พระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธปฏิมาที่นำเลื่อมใสศรัทธา 4. มีการจัดสถานที่วัดดี คือ มีการจัดระเบียบแบบแผนผังภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ ร่มเย็น เป็นที่สัปปาย คือ สถานที่เหมาะสมแก่การเรียนศึกษาและปฏิบัติธรรม กล่าวคือ เหมาะแก่การเป็นส่วนรวมของสาธุชนผู้ไม่เรี่ยรัง และปฏิบัติพระสัทธรรม หาทางสงบทางใจ และเหมาะแก่ผู้ต้องการประกอบการบุญกุศลเป็นอริยทรัพย์

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์และปัญหาดังกล่าว ตัวผู้วิจัยในฐานะที่จำพรรษาอยู่ในวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) มีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาในวัดที่กำหนดไว้ เพื่อผู้วิจัยได้รับทราบหรือพบกับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการจัดการของวัด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาวัด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเสนอแนวทางการพัฒนาวัด ให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งจะแบ่งสาระของการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดในการพัฒนาเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสม โดยการให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาอันเป็นจุดประสงค์ของการพัฒนาอันแท้จริง เพื่อให้การพัฒนาได้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และผู้ใช้ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้แนวคิด การพัฒนา แตกต่างกันไปหลายแนวความคิด ได้แก่ (สนธยา พลศรี, 2547:8-9)

2.1.1 แนวความคิดแบบวิวัฒนาการ (evolution) เป็นการนำการพัฒนาไปใช้อธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งสู่ภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความแตกต่างมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวความคิดจึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าความก้าวหน้า (progress) มาก

2.1.2 แนวคิดการแบบเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตปัจจุบันอันรุ่งโรจน์ แต่สนใจการศึกษาการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีการปฏิรูป (reformation) คือ เฉพาะในโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติ (revolution) คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

2.1.3 แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ (economic) นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่างๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติ การรู้หนังสือ การมีงานทำ เป็นต้น แบ่งออกเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาในแนวความคิดนี้ จึงมี

ความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม (industrialization) ความทันสมัย (modernization) และการเจริญเติบโต (growth) มาก

2.1.4 แนวคิดแบบปฏิบัติการทางสังคม (social action) เป็นแนวคิดที่เกิดจากรัฐบาลประเทศต่าง ๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ในรูปแบบการวางแผนการปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชุมชน เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่า การพัฒนา

2.1.5 แนวคิดแบบการขัดแย้งทางสังคม (social conflict) เป็นแนวการพัฒนาประเทศด้วยระบบแบบทุนนิยม ที่นำทฤษฎีการขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม โดยถือการนำระบบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิม

2.1.6 แนวความคิดแบบการพัฒนาชุมชน (community development) เป็นแนวความคิดที่องค์การสหประชาชาตินำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องความเป็นมาของการพัฒนา กล่าวคือ การให้คนและกลุ่มในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาตามหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2549: 15-16) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) ที่ได้รับการตีค่าในระดับสูง ส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับกระบวนการนี้ไม่ได้รับการตีค่ากลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิด “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งอาจยากที่จะประเมินคุณค่าหลายอย่าง เช่น เรื่องภูมิปัญญา ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความสมัยใหม่ จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาและใช้ประโยชน์ได้เลย ซึ่งการพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามล้วนมีแนวคิดที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และความต้องการของ มนุษย์ทุกด้าน อย่างเป็นบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคมไปจนถึงระดับประเทศ

2. การพัฒนาเป็นวิธีการ (method) การพัฒนาประกอบด้วย วิธีการในการจัดการระบบทรัพยากรต่าง ๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง วิธีการ พัฒนารวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนในสังคม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น

3. การพัฒนา คือ การเคลื่อนไหว (movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง อยู่กับที่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาส ในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหา ความต้องการรวมตัวและตระหนักรู้ถึงปัญหาความต้องการพื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ขณะเดียวกันการพัฒนามี ความจำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่าง ๆ เข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน

ชุมชน กลุ่มบุคคลจะต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงความคิดและเจตคติไปในทางก้าวหน้า และสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็น สำหรับการพัฒนาด้วย

4. การพัฒนาคือ การจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (project or program) โครงการหรือโปรแกรมเป็นการปฏิบัติอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงขึ้นมาได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับ ความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และสติปัญญาในองค์กร กลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วย บุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ จนถึงกลุ่มผู้รักษาความสะอาด และรักษา ความสงบเรียบร้อยในองค์กร

5. การพัฒนา คือ การให้โอกาส (opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนาชีวิต สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือ คนยากจนหรือคน ด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้ได้รับสิทธิมากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (social justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด

บุญเลิศ โสภ (2545: 167-171) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาวัดจะต้องเน้นวัดให้เป็นดังเช่น ในอดีตด้วย และจะต้องพัฒนาให้ดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพียงแต่สถานการณ์ทำให้กระบวนการของ การพัฒนาวัด บางอย่างเปลี่ยนรูปแบบไป อาจจะมาจกสาเหตุและปัจจัยทั้งภายนอก ภายในและสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม โดยเฉพาะโลกได้เข้าสู่ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบอุปกรณ์การพัฒนาวัด มีองค์ประกอบหลักใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพัฒนา ศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน
2. การพัฒนา ศาสนธรรม
3. การพัฒนา ศาสนบุคคล

การพัฒนาวัดให้ไปสู่เป้าหมายนั้น เจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะเจ้าอาวาส คือ ผู้บริหารจัดการ มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ภายในวัด วัดจะเจริญรุ่งเรืองตั้งงามเรียบร้อยเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถดึงดูดให้เด็กเยาวชน ประชาชนเข้ามาสนใจวัดร่วมกิจกรรมพิธีกรรมภายในวัดก็อยู่ที่ผู้นำ ดังนั้น จึงสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการพัฒนาอย่างย่อ ดังนี้ คือ

1. การวางแผน เป็นการกำหนดกรอบแนวทางของการพัฒนาว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร โดยอาจวางแผนดำเนินการเป็น 3 ระยะด้วยกัน คือ

- 1.1 แผนระยะสั้น อาจกำหนด 1-2 ปี
- 1.2 แผนระยะกลาง อาจกำหนด 3-5 ปี
- 1.3 แผนระยะยาว อาจกำหนด 5-10 ปี

2. การบริหารจัดการ เจ้าอาวาสดำเนินการจัดการอย่างจริงจัง โดยตั้งเป็นแผนงานไว้ว่า ในปีงบประมาณที่ตั้งไว้ จะพัฒนาวัดในด้านใดก่อน เช่น การพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถานหรือ การพัฒนา ศาสนบุคคล หรือจะพัฒนาควบคู่กันไป

3. การเขียนโครงการ เพื่อให้มีรูปแบบการบริหารจัดการในวัดให้มีประสิทธิภาพ ควรเขียนโครงการ การดำเนินงานว่าในแผนระยะสั้นจะพัฒนาอะไร ระยะกลางจะพัฒนาอะไร และระยะยาวจะพัฒนาอะไร

4. งบประมาณ โดยพิจารณาว่าการจะไปสู่เป้าหมายตามที่ตั้งไว้นั้น แหล่งเงินทุนจะมาจากส่วนใดบ้าง วัดมีความพร้อมเพียงใด ประชาชน ชุมชนใกล้เคียง วัดมีศักยภาพในการสนับสนุนอุปถัมภ์ได้เพียงใด มีงบจากรายได้ส่วนใดบ้าง หรืออาจจะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. วัสดุอุปกรณ์ ในการที่จะสนับสนุนการพัฒนาวัดมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ การดำเนินงาน หรือไม่มี เพียงพอหรือไม่ หากไม่มี ไม่เพียงพอ จะหาได้จากแหล่งใด

ธำรง อมโร (2545: 45) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาวัดในทางที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า วัดจะต้องปรับตนเองให้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่สามารถเป็นที่พึงพิงของประชาชนได้หลายประการ แต่จะยกที่สำคัญเพียง 2 ด้าน คือ

1. ด้านศาสนสถาน ได้แก่ สถานที่และสิ่งก่อสร้างภายในวัด คือ โบสถ์ (เรียกตามศัพท์ว่าอุโบสถ สำหรับวัดราษฎร์ทั่ว ๆ ไป และเรียกว่า พระอุโบสถ สำหรับวัดหลวง) ศาลาการเปรียญวิหาร กุฏิสงฆ์ เป็นต้น ถือว่าเป็นเบื้องต้นของศรัทธาประชาชนเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามาใกล้ชีวิตวัด ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์สามารถมีโอกาสกลมเกลียวจิตใจของประชาชนนั้นได้จะต้องพัฒนาวัดให้ดีขึ้นเสียก่อน

2. ด้านการเผยแผ่ศาสนา คำสอนของศาสนาไปสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนนำไปประพฤติปฏิบัติ นั้น ถือเป็นภารกิจหลักของพระสงฆ์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก เพราะหากคนในสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาแล้ว การพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็จะสามารถสำเร็จได้โดยง่าย แต่เนื่องจากในปัจจุบันโลกได้เจริญรุดหน้าไปมาก การเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีการแต่เดิมอาจใช้ไม่ได้ผลหรือได้ผลน้อย ประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่วัดจะต้องปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ศาสนาเพื่อให้ศาสนาเป็นแกนหลักในการพัฒนาสังคม ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชุมชน โดยกิจกรรมนี้จะต้องเป็น ความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้วัดและชุมชนมีความผูกพันแนบแน่นกันมากยิ่งขึ้น

2.2 มีการกระจายอำนาจ การวางแผนร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ระหว่างวัดองค์กรต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ/เอกชน และชุมชน

2.3 ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยประกอบการเผยแผ่หลักธรรมสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมของศาสนาอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

2.4 ให้องค์การ หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน สถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่หลักธรรมสู่ประชาชน

2.5 จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.6 จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัดทุกแห่ง พร้อมทั้งจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมนั้น

2.7 ผลิตตำรา เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

พระครูนิวริฐธรรมชั้น (เจริญ มุนิจาริ) (2545: 153) ได้ให้แนวทางพัฒนาวัด ไว้ว่า การพัฒนาวัดอาจมีแนวคิด วิธีการ ค่อนข้างจะสอดคล้องใกล้เคียงกัน โดยหลักของการพัฒนาอยู่ที่ว่าใครจะเริ่มต้นที่จุดไหนก่อน แต่เห็นว่าจะต้องพัฒนาวัดและคนไปพร้อม ๆ ในคราวเดียวกัน คือ

1. พัฒนาเสนาสนะ คือ ปัจจัยอำนวยความสะดวกในการประกอบกิจกรรมให้มีความสะดวก ตลอดจนที่พักอาศัยของพระภิกษุและสามเณร อุบาสกและอุบาสิกา เพื่อชาวพุทธทั่วไปที่สนใจจะได้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม

2. บุคลากรพระสงฆ์สามเณรต้องหมั่นทำกิจ ศึกษา และปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทำวัตรเช้า-เย็น ลงอุโบสถสังฆกรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจให้โปร่งเบาสบาย

3. ร่วมทำกิจกรรมหมู่คณะและป้องกันความเสื่อม ความเสียหาย อันจะเกิดขึ้น

4. เป็นผู้มีอภัยภัยในการปฏิสนธการ ทั้งอามิสปฏิสนธการและธรรมปฏิสนธการ

5. สนใจรับรู้ทุกข์สุขของคนในชุมชนรอบ ๆ วัด และให้การสงเคราะห์ไปตามสมควร ทั้งหมดที่กล่าวนี้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส ที่เป็นแกนนำเป็นสำคัญ ต้องประกอบด้วยเมตตา เสียสละ มีความเพียร อดทน มีสัจจะ หวังความเจริญมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา และความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2.3.1 การพัฒนาวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554: 13) อธิบายว่า การปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมของวัด จนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาวัด ดังนี้

1. พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึกมีส่วนร่วม ห่วงเห่นและช่วยกันดูแลรักษา

2. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย 5 ประการ คือ

2.1 เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร

2.2 เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม

2.3 เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน

2.4 เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ

2.5 เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน

3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาด รมรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา

4. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรให้วัดเป็นศูนย์กลาง

5. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่าวัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งเป็นแนวการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.3.2 การพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถพัฒนาวัดได้สมบูรณ์ครบถ้วน การพัฒนาวัดที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการ โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องเกณฑ์มาตรฐาน 6 ด้านของคณะสงฆ์ ดังนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554: 19-35)

1. การปกครอง ประกอบไปด้วย การดูแล คຸ້มครอง บริหารการจัดการ การอยู่ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การวัดให้เป็นไปด้วยเป็นระเบียบเรียบร้อย สามัคคี ดูแลการเรียนการสอน สอนระเบียบข้อปฏิบัติที่สมควร ดูแลสนับสนุนให้ศาสนาทายาทรุ่นต่อไปให้มีความรู้ มีคุณธรรมและมีคุณภาพ

2. การศาสนศึกษา ประกอบไปด้วย การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ให้การสนับสนุนบุคลากรขององค์การวัดหรือที่เกี่ยวข้องกับวัดให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะเป็นแนวทางในการเป็นผู้สืบทอดที่ดี เดินไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

3. การเผยแผ่ ประกอบไปด้วย การทำให้ขยายออกไปกว้างขวางออกไปซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ชาวพุทธได้ทราบและประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องไม่หลงมกมาย ซึ่งตัวบุคลากรทางพระพุทธศาสนานั้นหายากมาก เพราะผู้ที่เรียนรู้มีมาก แต่ผู้ที่ถ่ายทอดความรู้นั้นมีน้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์การจะตระหนักถึงความขาดแคลนและสร้างบุคลากรที่ขาดแคลนนี้ขึ้นมาให้มาก

4. การสาธารณูปการ ประกอบไปด้วย งานด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด มีความจำเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะวัดเป็นศาสนสถานที่สังคมในชุมชนหรือผู้ที่สนใจเข้ามาใช้บริการ ในวัดต้องการความสุข และความพึงพอใจที่จะรับจากที่สาธารณะ อันเป็นของสังคมนี้ หากการจัดการ ไม่เป็นระเบียบที่วัดรก มีขยะส่งกลิ่นเหม็น น้ำในคลองเน่า เป็นต้น ผู้ที่เข้ามาใช้บริการวัดอาจไม่มีความพึงพอใจและสุขใจ การสาธารณูปการนี้จึงมีความสำคัญต่อสังคมโดยกายภาพโดยตรง

5. การศึกษาสงเคราะห์ ประกอบไปด้วย การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน อำนวยความสะดวกด้านสถานที่แก่โครงการการพัฒนา หรือการอบรมแก่ประชาชน เช่น โครงการเล็ก

ยาเสพติดและอบายมุข เป็นต้น ให้ทุนสนับสนุนแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ วัดมีหน้าที่สนับสนุนด้าน ทุนแลงบประมาณตามกำลังที่จะเป็นไปได้

6. การสาธารณสงเคราะห์ ประกอบไปด้วย การช่วยเหลือเพื่อนประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการช่วยเหลือสาธารณภัย เช่น อัคคีภัย ด้วยการสนับสนุนกำลังทรัพย์และใช้สถานที่วัดเป็นที่พักพิง อุทกภัย ด้วยการช่วยเหลือด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย แก้ปัญหา ความอดอยาก ด้วยการให้ความรู้ และให้ปัน สิ่งของที่จำเป็นต่อชุมชนหรือส่วนรวม การสงเคราะห์เผาศพไร้ญาติ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย เช่น วัดพระ พุทธบาทน้ำพุดูแลสงเคราะห์ผู้ป่วยเชื้อเอชไอวี เป็นต้น

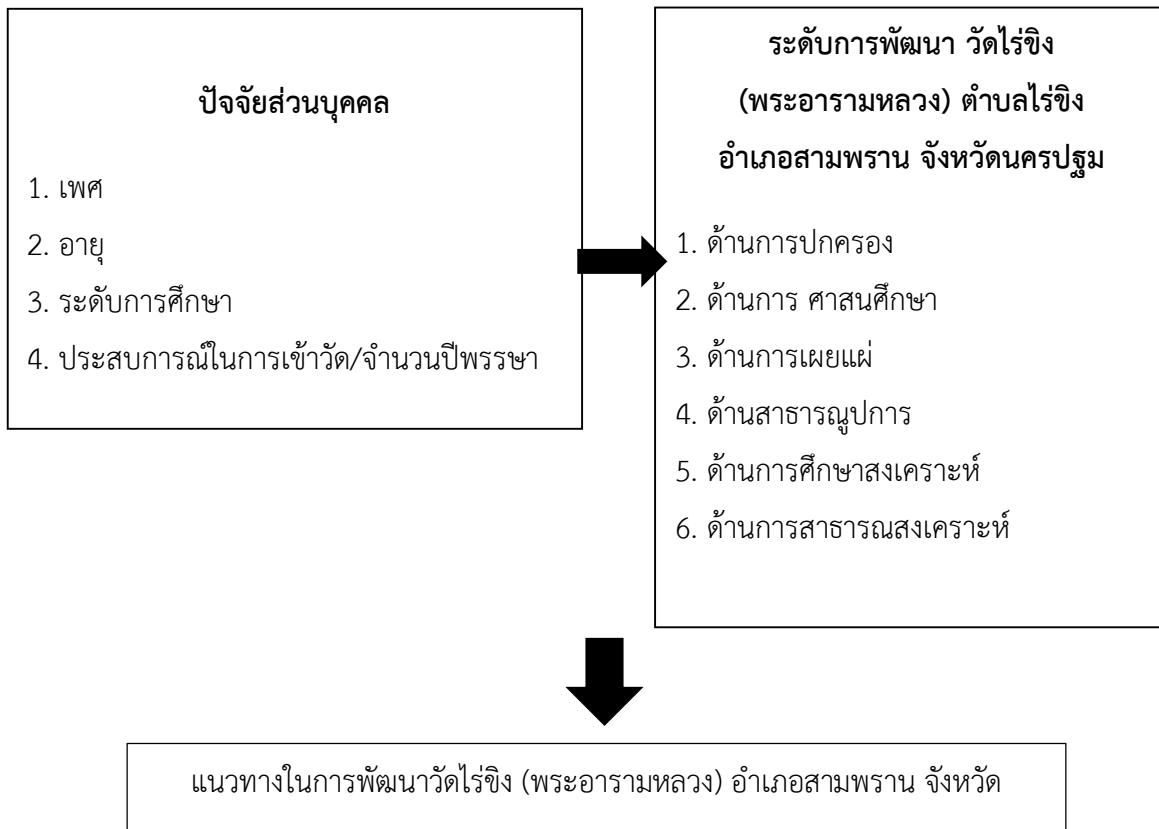
2.4 แนวทางการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554: 33-35) อธิบายไว้ว่า วัดในฐานะองค์กรชุมชน ประเภทหนึ่ง ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือชุมชนในเขตพื้นที่วัดและอาณาบริเวณใกล้เคียงมากกว่า องค์กรชุมชนอื่น ดังนั้น ในการพัฒนาวัดตามมาตรฐานที่กำหนดนั้น วัดควรมีบทบาทในการทำหน้าที่และมี กิจกรรม โดยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการของวัดจะต้องมีระบบการบริหารจัดการวัดที่ทันสมัย มีการนำระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

สรุปความได้ว่า การประเมินทำให้วัดทราบถึงบกพร่องจุดเด่น ข้อชี้แนะของวัดเพื่อเป็นแนว ทางการพัฒนา แต่ละด้านให้ตรงกับความต้องการของคณะสงฆ์มีความเหมาะสมกับปัจจุบัน

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร ตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ พระภิกษุ และประชาชนทั่วไปที่มาที่วัด เนื่องจากไม่ทราบประชากรที่ชัดเจนจึงใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane (สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2549: 161) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 124 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่ม 1 พระภิกษุ จำนวน 66 คน กลุ่ม 2 ได้แก่ ประชาชนที่มาวัดประจำเพื่อช่วยงาน และสวดมนต์ จำนวน 114 คน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 180 คน (พระเทพศาสนานិบาล, 2559) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (proportional stratified random sampling) ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่ม 1 พระภิกษุ และกลุ่ม 2 ประชาชน แล้วสุ่มมาตามสัดส่วนดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและตัวอย่าง

กลุ่ม	ประชากร (คน)	ตัวอย่าง (คน)
พระภิกษุ	66	45
ประชาชน	114	79
รวม	180	124

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) ผู้ให้ข้อมูลหลักและวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาวัดในจังหวัดนครปฐม เป็นพระภิกษุในวัดไร่ขิง จำนวน 3 รูป และประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) มีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องกับวัด ในเขต จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

1) พระครูปฐมธรรมวงศ์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง
2) พระปลัดพัฒนพงศ์ กิตติวาทมโน	เลขานุการวัดไร่ขิง ด้านสำนักงานวัดไร่ขิง
3) พระสมุห์วิบูล สุภธมโม	เลขานุการวัดไร่ขิง ด้านจัดการผลประโยชน์ของวัด
4) นายชาติรี สุขถาวร	ไวยาวัจกรณ
5) ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน	กรรมการมูลนิธิพระอุบาลีคุณูปมาจารย์
6) นายธนนนต์ เกิดผล	เจ้าหน้าที่สำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผ่านความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ราย และจากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจากประชาชนที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มประชากรเป้าหมาย แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง นำผลที่ได้มาทำการปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open ended) แนวคำถามสำหรับ การสัมภาษณ์ระดับลึก

อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ มาพัฒนาขึ้นเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึกที่ครอบคลุมถึงกลยุทธ์ เพื่อสร้างความร่วมมือ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาวัดไร่ขิงในจังหวัดนครปฐม

3.4 การใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 สถิติพรรณนา วิเคราะห์ด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4.2 สถิติสรุปอ้างอิง วิเคราะห์ด้วย การวิเคราะห์ที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) และ การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวัดไร่ขิงในส่วนที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดและข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 60.50) มีอายุ 20-40 ปี (ร้อยละ 46.00) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 57.26) ประสบการณ์ในการเข้าวัด/จำนวนปีพรรษาส่วนใหญ่ระหว่าง 5-10 ปี (ร้อยละ 30.60)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม

การพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการปกครอง	4.03	0.47	มาก	4
2. ด้านการศาสนศึกษา	4.28	0.46	มาก	2
3. ด้านการเผยแพร่	4.06	0.46	มาก	3
4. ด้านสาธารณูปการ	4.28	0.48	มาก	1
5. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	4.01	0.49	มาก	5
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	3.99	0.50	มาก	6
รวม	4.11	0.39	มาก	

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมาด้านการศาสนศึกษา ($\bar{X} = 4.28$) และด้านการเผยแพร่ ($\bar{X} = 4.06$) ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.99$)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 สรุปการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

	ปัจจัยส่วนบุคคล	ปฏิเสธ	ยอมรับ	Sig
1.	เพศ	✓	X	0.11
2.	อายุ	✓	X	0.16
3.	ระดับการศึกษา	✓	X	0.44
4.	ประสบการณ์ในการเข้าวัด/จำนวนปีที่จำพรรษา	✓	X	0.68

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการเข้าวัด/จำนวนปีที่จำพรรษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม

1. **ด้านการปกครอง** การบริหารวัดพระศาสนาจะต้องสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน สร้างความน่าเชื่อถือใสศรัทธา ในข้อวัตรปฏิบัติอันดีงาม ให้เกิดมีกับพุทธศาสนิกชน

2. **ด้านการศาสนศึกษา** พัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ด้วยการออกกฎระเบียบการแสวงและพัฒนาคู่มือผู้สอน การสรรหาผู้เรียน การหาทุนสนับสนุน

3. **ด้านการเผยแผ่** ดำเนินการประกาศพระพุทธรศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ

4. **ด้านสาธารณูปการ** การจัดการด้านสาธารณูปการวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ลานวัดสะอาด ปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลมีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด

5. **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** การจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น

6. **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** การพัฒนาในด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น จะต้องพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม และอบรมพระสงฆ์ให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป อภิปรายผล

1. ระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านด้านสาธารณูปการ รองลงมาด้านการศาสนศึกษา และด้านการเผยแผ่ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอนุชา สิริวัฒน์ (2556: 3-4) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีศึกษาวัดเทพบูรณารามตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมแล้วพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทด้านการพัฒนาในท้องถิ่นเสมอมาด้วย การปรับใช้ภาระหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งได้แก่ (1) การปกครองพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสยังคงทำหน้าที่ดูแลกิจการในวัดเป็นสำคัญ (2) การศาสนศึกษาให้การส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรในวัด (3) การเผยแผ่ ต้อนรับนโยบายของมหาเถรสมาคมทั้งของรัฐและของท้องถิ่น (4) การสาธารณูปการ ดำเนินการก่อสร้างศาสนสถานให้เพียงพอต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป (5) การศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ที่มีศักยภาพด้านสอนหลักธรรมมีบทบาทในการสอนจริยธรรมในสถานศึกษา และ (6) การสาธารณสุขสงเคราะห์มีส่วนร่วมในการร่วมก่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่สำคัญในชุมชน อย่างไรก็ตามหากเป็นพระสงฆ์ที่ไม่ใช่พระนักพัฒนา ก็ดำเนินการพัฒนาไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ บางรูปอยู่ในฐานะผู้ส่งเสริมบทบาท บางรูปอยู่ในฐานะ ผู้ปฏิบัติการ แต่หากเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาท่านจะดำเนินการเอง โดยจัดทำในรูปโครงการส่งเสริมชุมชน มีทั้งมุ่งพัฒนารายได้ พัฒนาจริยธรรม และพัฒนาการศึกษา ส่วนบทบาทพระสงฆ์วัดเทพบูรณารามยังคงเป็นบทบาทตามลักษณะงานที่คณะสงฆ์กำหนดให้ โดยความโดดเด่น คือ การส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมด้วยกลวิธีเผยแผ่ต่าง ๆ แต่ที่น่าสนใจ คือ การยกระดับคุณธรรมด้วยวรรณกรรมพื้นบ้าน การนี้จึงส่งผลเชิงกระตุ้นเตือนวิธีใหม่ต่อทัศนคติของพุทธศาสนิกชน

2. การเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า การเปรียบเทียบระดับการพัฒนาวัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุริยา ส่วโร (2553: ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมสงฆ์แขวงสะหวันนะเขต ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุกุล บุญรักษา (2554: ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักภาวนา 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกันมีระดับ

ความเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักภาวนา 4 ของ กองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 ไม่แตกต่างกัน

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ควรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม และอบรมพระสงฆ์ให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อน
2. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้มีการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์สม่ำเสมอ เพื่อความต่อเนื่องของการมอบทุน โดยกำหนดให้พระสังฆาธิการทุกรูปต้องตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง
3. ด้านการปกครอง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ใน การบริหารจัดการนั้น ควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการปลูกฝังและควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นที่ยอมรับ และเจริญศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาเชิงคุณภาพ
2. ผู้ที่สนใจอาจนำแนวคิดดังกล่าวไปทดลองวิจัยใช้กับวัดแห่งอื่น เพื่อทำวิจัยใน เชนเปรียบเทียบ
3. การวิจัยดังกล่าวเป็นแบบภาคตัดขวาง ศึกษาในช่วงเวลาเท่านั้น ผู้สนใจอาจ ทำวิจัย ในรูปแบบอนุกรมเวลา เพื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละช่วงเวลา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2549). ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ ความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ ฯ: เทพเพ็ญวานิสัย.
- จิรวัดน์ บุญยะกาญจน. (2549). บทบาทของพระมณฑลเทศาภิบาลในด้านสังคม ระหว่าง พ.ศ. 2549-2502. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จ่าง อมโร. (2545). วัดพัฒนา 45. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- บุญเลิศ โสภา. (2545). วัดพัฒนา 48. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระครูนิวิฐธรรมชั้น (เจริญ มุนิจารี). (2545). วัดพัฒนา 52. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระมหาอนุชา สิริวัฒน. (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พระสุริยา ส่วโร. (2553). **ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมสงฆ์แขวงสะหวันนะเขต**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพศาสนาภิบาล. (2559). **งานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดำไร่ชิง ประจำปี 2559**. นครปฐม: วัดไร่ชิง พระอารามหลวง
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ฯ: พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรีเมียมติ้ง เฮ้าส์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **คู่มือการพัฒนาดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ ฯ : พรินทรวรรณกราฟิก
- สุจิตรา บุญรัตน์. (2549). **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ ฯ: พับลิชชิ่ง
- อนุกุล บุญรักษา. (2554). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.